

INTERVIEW RIK COOLSAET, SPECIALIST INTERNATIONALE POLITIEK

‘Clinton zal militair verder gaan dan Obama’

Als minister was Hillary Clinton gretiger om naar de wapens te grijpen dan haar baas, Barack Obama. Rik Coolsaet betwijfelt of ze dezelfde diplomatieke verbeeldingskracht heeft als de huidige president. Dat maakt van Donald Trump geen betere kandidaat: ‘We moeten zijn onvoorspelbaarheid vrezen.’

INE ROOX

Ine Roox is redactrice buitenland bij De Standaard.

Biografie

Rik Coolsaet doceerde van 1993 tot 2016 internationale betrekkingen aan de **UGent**. Als senior associate fellow is hij verbonden aan het **Egmont Instituut** (Koninklijk Instituut voor Internationale Betrekkingen) in Brussel.

Hij werkte op het **kabinet** van verschillende ministers van Buitenlandse Zaken: achtereenvolgens Willy Claes, Frank Vandenbroucke en Erik Derycke

De Amerikaanse presidentscampagne leek de voorbije weken vaker op een moddergevecht, dan een inhoudelijk debat. Heel af en toe ging het wél over de wereld buiten Amerika: de Democraten die Rusland ervan beschuldigden hun e-mails te hebben gehackt, om Trump in de kaart te spelen, of Trumps kritiek op de strategie om terreurgroep IS te verslaan – een vijand die Hillary Clinton zou hebben gecreëerd.

‘Na zo’n slappe inhoudelijke campagne is het moeilijk te zeggen hoe de nieuwe president zijn of haar buitenlandbeleid zal vormgeven’, zegt Rik Coolsaet, senior associate fellow aan Egmont, het Koninklijke Instituut voor Internationale Relaties. ‘Natuurlijk kennen we Hillary Clintons jarenlange beleid als minister van Buitenlandse Zaken. Als Obama’s *Secretary of State* was ze voor een meer activistisch buitenlandbeleid.’

'Ondanks zijn boude uitspraak geloof ik dat iedereen ervan overtuigd is dat kernwapens écht het allerlaatste scenario zijn, ook Trump'

'Maar Obama zag het anders. Hij begreep dat de Amerikaanse suprematie voorbij was en dat de Verenigde Staten voor hun eigen vitale doelen andere landen nodig hebben. Daarom remde de president Clinton meermaals af. Toen zij in Syrië een no-flyzone bepleitte, heeft Obama dat tegengehouden. En ook toen Clinton al in een vroeg stadium de Syrische rebellen wilden bewapenen, stond hij op de rem. Toch kan je niet zomaar besluiten dat Clinton zich als president interventionistisch zal opstellen. Ik heb enkele memoires van Amerikaanse presidenten gelezen. Republikein of Democraat, ze vertellen allemaal dat de bewoner van het Witte Huis enorm veel macht wordt toegedicht, maar dat de manoeuvreerruimte van een president veel beperkter is dan wordt aangenomen.'

Tijdens het laatste debat met Trump heeft Hillary Clinton herhaald dat ze voor een no-flyzone is in Syrië. Denkt u dan niet dat ze dat als president zal uitvoeren?

'Onmogelijk te voorspellen. Een no-flyzone betekent dat je elk vliegtuig daar zonder pardon neerschiet. Het Pentagon is geen voorstander, door het risico op een rechtstreekse militaire confrontatie met Rusland. En de Russische president Vladimir Poetin drijft zijn solidariteit met zijn Syrische collega Bashar al-Assad tegenwoordig héél ver. Wordt een Syrisch vliegtuig neergehaald, dan beschouwen wij dat als een Russisch vliegtuig dat wordt neergeschoten, zegt Poetin. De Amerikaanse militairen wijzen terecht op de risico's. Een crisis kan je niet voorspellen. Je kunt jezelf wel onder controle hebben, maar je weet niet hoe de ander zal reageren.'

Zijn de relaties tussen wereldmachten onvoorspelbaar geworden?

'Ja. Militaire macht speelt vandaag een veel belangrijkere rol, dan men aan het einde van de Koude Oorlog had gedacht. De huidige wereldpolitiek vertoont veel gelijkenissen met die van de negentiende eeuw. Grote mogendheden botsen soms, maar werken op andere momenten wél samen. Het hangt af van hun belangen. Om het kernakkoord met Iran te sluiten, zijn de oude spanningen even opzijgeschoven.'

Een Amerikaanse bommenwerper in Qatar, klaar om Islamitische Staat in Syrië en Irak aan te vallen.

© reuters

'We leven in een multipolaire wereld, waarin realpolitik een belangrijke rol speelt. Daardoor zijn wereldrelaties heel onvoorspelbaar geworden. Nu zijn er spanningen tussen de VS en China, vroeger tussen Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk. De toekomst van zulke relaties is moeilijk te voorspellen.'

'Met president Trump bestaat het gevaar dat zijn beleid sneller kan leiden tot een opbod tussen grote mogendheden.'

Eigen belangen eerst

Als we al niet zeker kunnen zijn over de houding van een oud-Buitenlandminister, dan is Trump als president nog onvoorspelbaarder?

'We moeten Trumps onvoorspelbaarheid vrezen. Hij speelt intuïtief in op twee stromingen, die populair zijn in de publieke opinie en bij de uiterst conservatieve Tea Party: enerzijds het isolationisme, anderzijds het unilateralisme. Het isolationisme, de overtuiging dat de VS zich alleen om zichzelf moeten bekommeren, is in opmars sinds 1964 en heeft een historisch hoogtepunt bereikt. Tegen eind 2013 was het zelfs de mening van de meerderheid van de Amerikaanse bevolking geworden.'

'Aan de andere kant staat Trump voor het unilateralisme, de overtuiging dat Amerika de machtigste natie ter wereld is en internationaal zijn eigen weg moet gaan. Ook die overtuiging zit al sinds 1964 in de lift. Door die twee factoren wordt Donald Trump een onvoorspelbare president. Zijn buitenlands beleid zal spanningen veroorzaken.'

Op welke manier?

'Poetin kijkt niet uit naar Donald Trump in het Witte Huis, precies omdat hij zo'n onvoorspelbare leider zou zijn'

'Andere landen kunnen preventief reageren op het Amerikaanse beleid. China heeft een heel moeilijke relatie met zijn buurlanden. Stel dat Trump de militaire steun en de economische samenwerking met China's buurlanden opdrijft, dan kan Peking dat als een bedreiging voelen en reageren met forse tegenmaatregelen. Trump zal zich niet laten afschrikken, wat leidt tot een rondje pingpongen, net als tijdens de Koude Oorlog. Met Trump als president bestaat het gevaar dat zijn beleid sneller dan bij Clinton kan leiden tot een opbod met andere grote mogendheden. Dat kan heel gevaarlijk worden.'

Zoals een nucleaire aanval? Trump vroeg zich al af waarom de VS kernkoppen hebben, als er zoveel weerzin is om die ook te gebruiken. Zou hij werkelijk zo gek zijn om zo'n bevel te geven en zouden de topgeneraals hem gehoorzamen?

'Ondanks zijn boude uitspraak geloof ik dat iedereen ervan overtuigd is dat kernwapens écht het allerlaatste scenario zijn, ook Trump. Maar je weet natuurlijk niet wat er zich in een crisissituatie afspeelt. Begin jaren 60 stond de wereld aan de vooravond van het gebruik van tactische kernwapens. Die stonden klaar op Cuba, al wist de CIA dat toen nog niet. De Amerikaanse geheime dienst had alleen weet van kernraketten voor de middellange afstand. Had de Amerikaanse president toen beslist om Cuba binnen te vallen, dan zouden die tactische kernwapens waarschijnlijk door de Russen zijn gebruikt. Amerika zou wel moeten reageren, al was het maar uit prestige. Een aantal Amerikaanse militairen vreesde toen dat in een mogelijke kernoorlog het politieke machtscentrum in Washington zou worden gebombardeerd en de

president hen niet langer het bevel zou kunnen geven om te reageren. Daarom veroorzaakten de militairen een kortsluiting in de lanceerinstallatie van de Amerikaanse kernwapens, zodat ze bij gebrek aan instructies vanuit het Witte Huis die kortsluiting ongedaan konden maken en toch een aanval konden lanceren.'

Dus we moeten niet alleen Trump, maar ook de generaals vrezen?

'Na de Cuba-crisis en het akkoord tussen Kennedy en Chroesjtsjov is de centrale controle op het gebruik van kernwapens nog versterkt, om zotte generaals ervan te weerhouden op eigen houtje kernwapens te kunnen gebruiken. Als er echt een militaire crisis uitbreekt tussen de VS en een grote mogendheid als Rusland of China, kan je niet voorspellen wat er concreet zal gebeuren, maar er zijn telkens wel een aantal ingebouwde escalatiemechanismen. Ook Sergej Ivanov, de vorige stafchef van Poetin, zei onlangs nog dat Rusland klaar is voor een flinke dosis realpolitik – in de positieve betekenis. Hij voegde eraan toe dat iedereen beseft dat met kernwapens heel voorzichtig moet worden omgesprongen.'

Centen voor de Navo

Trump zei deze zomer dat Europa moet inzien dat het Navo-bondgenootschap niet meer een automatische veiligheidsgarantie zal zijn en dat de lidstaten meer voor hun bescherming moeten betalen. Heeft hij een punt?

'Wil Clinton TTIP reanimeren, dan zal ze heel wat tegenstand moeten overwinnen. Ook in Amerika'

'De VS zeggen al sinds de jaren 80 dat de Europeanen meer moeten bijdragen. De Amerikanen hebben de Navo altijd beschouwd als een organisatie van vitaal belang. Wie de leider van het Westen wil zijn, moet bereid zijn daarvoor een prijs te betalen. Het is wél nieuw dat president Obama de Europese bondgenoten heeft duidelijk gemaakt dat crises in Europa, zoals die in Oekraïne, of aan de deur van Europa, zoals in Libië, in de eerste plaats Europa's verantwoordelijkheid zijn. Het illustreert Obama's besef dat Amerika niet langer zijn leidende rol kan of wil spelen in deze multipolaire wereldorde. Obama heeft dat principe "*leading from behind*" genoemd.'

Donald Trump en de Republikeinen noemen dat principe 'not leading at all'.

'Als die oude Republikeinen die oude leidersrol weer zouden opeisen, kom je opnieuw terecht in het tijdperk van George W. Bush, waarbij het Amerikaanse leiderschap niet wordt geaccepteerd door de rest van de wereld. Door de relatie met Cuba te ontdooien, heeft president Obama zijn populariteit in de VS én in Latijns-Amerika de hoogte ingejaagd. Voert Amerika straks opnieuw systematisch een unilateraal beleid, dan blijven de VS mogelijk wel een militaire en een economische macht, maar zullen ze sowieso sterk inboeten aan politieke invloed en aan legitimiteit.'

De tijd van Amerika als de grote leider van de wereld is voorbij, zegt u. Ook Clinton – die verder wilde gaan dan Obama – zal daarmee rekening moeten houden.

'Obama heeft met Rusland en China systematisch naar gedeelde belangen gezocht. Zijn belangrijkste vraag was "wat bindt ons?" Daarvoor is diplomatieke verbeeldingskracht nodig. Het is de enige manier om de wispelturige relaties in deze wereldorde te bedwingen. Ik weet niet of Hillary Clinton met een meer activistisch buitenlands beleid diezelfde verbeelding zal blijven opbrengen. Maar als senator was ze een bruggenbouwer, ik vermoed dat haar

buitenlandbeleid in veel opzichten op dat van Obama zal lijken, met een sterkere nadruk op militair activisme.'

Als Obama zo heeft gezocht naar gedeelde belangen, waarom is de relatie met China en Rusland dan zo slecht?

'It takes two to tango. Het drama van Obama is dat hij er niet in is geslaagd om het Russische en het Chinese wantrouwen jegens Amerika te neutraliseren. We zijn Rusland ergens tussen 2003 en 2005 kwijtgeraakt. Eerst werd de Navo uitgebreid, bijna tot in de voortuin van Sint-Petersburg, daarna braken revoluties uit in Georgië, Oekraïne en Kirgizië. En ergens in die periode kreeg Rusland het gevoel dat Amerika voor Rusland een tweederangspositie op het oog had. Dat pikte Moskou niet en Rusland nam een sterk unilaterale houding aan, om de eigen grote machtsstatus te benadrukken. Obama had beter nooit gezegd dat Rusland geen wereldmacht is, maar een regionale macht. Dat was niet slim. En Clinton was ook niet verstandig, toen ze Poetins houding tegenover Oekraïne vergeleek met die van Hitler in Tsjechoslovakije.'

Speelt Rusland een actieve rol in de presidentscampagne?

'Dat weet ik niet. Het is zo moeilijk om precies te weten vanwaar een cyberaanval komt, waarom zouden de Democraten nu plotseling zeker zijn dat de cyberaanvallen tegen hen uit Rusland komen? Door zulke uitspraken heeft Poetin een moeilijke persoonlijke relatie met Clinton. Maar ik kan me niet indenken dat Poetin uitkijkt naar Donald Trump in het Witte Huis, precies omdat hij zo'n onvoorspelbare leider zou zijn. Anderzijds heeft Trump – anders dan Obama én Clinton – zich nooit minachtend over Rusland uitgelaten.'

TTIP

Welke positie zal de nieuwe Amerikaanse president innemen tegenover internationale handelsverdragen? Zal Trump handelsverdragen kelderren, terwijl Clinton TTIP nieuw leven inblaast?

'Vroeger hechtten klassieke Republikeinen veel belang aan Amerika's economische macht. Daarom toonden ze zich grote voorstanders van handelsverdragen. Maar vandaag is die groep veel zwakker geworden binnen de Republikeinse partij. Het dossier komt op Democratische schouders terecht. Maar dat betekent niet dat het voor Clinton makkelijk wordt. Ook zij moet rekening houden met een felle tegenstand bij de vakbonden. De nieuwe president zal moeten bewijzen hoe een handelsverdrag in het voordeel werkt van het Amerikaanse publiek en de publieke opinie moeten overtuigen.'

Misschien moet Clinton eens bellen met Paul Magonette om zich voor te bereiden op het verzet.

'Als Amerikaanse zou ze zijn verzet niet eens begrijpen. Paul Pillar, een voormalige topman bij de CIA en bij de National Intelligence Council, omschrijft Amerika in zijn jongste boek als "on-Belgisch". België is een klein land, gesandwiched tussen grote mogendheden. Amerika is een grote natie en door zijn geografische positie tussen twee oceanen werd het nooit bedreigd op zijn eigen grondgebied. Dat maakt het voor Amerikanen bijzonder moeilijk om zich voor te stellen hoe de rest van de wereld redeneert. Of zelfs hoe de rest van die wereld naar Amerika kijkt.'

'Net als met het Waalse verzet tegen het Ceta-akkoord zal de democratische discussie over handelsverdragen ook in de VS veel belangrijker worden. Wordt Clinton president en wil ze een handelsverdrag sluiten, zal ze veel meer dan in het verleden moeten rekening houden met tegenstand – van het parlement, van lobbygroepen, van de vakbonden. In het Congres zal er minder consensus zijn, omdat de klassieke Republikeinen hun invloed zagen afnemen, maar ook

omdat een deel van de Democraten eveneens isolationistisch is. Wil Clinton het TTIP- of het TPP-verdrag (*Trans-Pacifisch Partnerschap, red.*) reanimeren, dan zal ze heel wat tegenstand moeten overwinnen. Ook in Amerika.'